

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Erfgoed en Kunsten
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
28299586

Datum 7 juni 2021

Betreft Vierde specifieke steunpakket culturele en creatieve sector voor derde kwartaal 2021

Inleiding

Corona zorgt sinds maart 2020 voor een ongekende situatie. De maatregelen om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, hebben grote gevolgen voor de culturele en creatieve sector. Volgens het CBS is het bruto binnenlands product in het eerste kwartaal van 2021 ten opzichte van een kwartaal eerder met 0,5 procent gedaald. De krimp van de toegevoegde waarde in de bedrijfstak cultuur, recreatie en overige diensten is 36,5 procent, een van de grootste van alle bedrijfstakken.¹ Ik ben onder de indruk van de veerkracht die de culturele en creatieve sector in deze crisis toont. Zij heeft met creativiteit en doorzettingsvermogen gekeken naar wat mogelijk was en op nieuwe manieren publiek bereikt.

We staan eindelijk aan de vooravond van een periode waarin weer meer mogelijk is, op het gebied van cultuurbeoefening, cultuuronderwijs en bezoek. Culturele instellingen hebben op 5 juni hun deuren weer geopend. Op deze dag bezocht ik het Rijksmuseum, de Hermitage en de Lakenhal, musea vol enthousiaste medewerkers én enthousiast publiek. Iedereen heeft lang naar dit moment uitgekeken.

Een deel van de beperkende maatregelen geldt echter nog voor de sector. De mogelijkheden om publiek te ontvangen, opdrachten te winnen en omzet te maken blijven beperkt. Daarom stel ik voor de specifieke steunmaatregelen in het derde kwartaal, in afgebouwde vorm te verlengen. Het gaat om een bedrag van € 147,25 miljoen. Zoals benoemd in de Kamerbrief van 27 mei zijn de steunpakketten voor dit kwartaal gebaseerd op het huidige beeld van de ontwikkeling van het coronavirus en de voortgang van de vaccinatiecampagne.² Dit betekent dat dit steunpakket voor de culturele en creatieve sector gedeeltelijk al is uitgegaan van een zich steeds verbeterende epidemiologische situatie en een bepaalde mate van terugkeer van het verdienvermogen van instellingen. Als de epidemiologische ontwikkeling anders is dan nu wordt verwacht, kan dat gevolgen hebben voor de vormgeving van de steunmaatregelen.

Deze brief bevat de uitwerking van dit vierde steunpakket voor de culturele en creatieve sector. Daarnaast laat deze brief eerste resultaten van het eerste

¹ CBS: [Economie krimpt met 0,5 procent in eerste kwartaal 2021.](#)

² [Kamerbrief steun- en herstelpakket 3e kwartaal 2021.](#)

specifieke steunpakket voor de periode april-december 2020 zien. Ook schetst deze brief de aanpak van de evaluatie van de specifieke steunmaatregelen. Voor een algehele evaluatie is het nu nog te vroeg. Het tweede en derde steunpakket lopen nog en de pandemie is nog niet voorbij.

Met deze brief voer ik zo de toezegging uit die is opgenomen in de brief van 16 november 2020 over de evaluatie.³ Bovendien ontvangt uw Kamer, als toegezegd in het WGO van 23 november 2020, een onderzoek naar de invloed van de Coronacrisis op de cultuursector.⁴

In deze brief komen achtereenvolgens aan bod:

1. Specifieke ondersteuning aan de culturele en creatieve sector;
2. Vierde steunpakket culturele en creatieve sector;
3. Voorlopige resultaten van het eerste steunpakket voor cultuur;
4. Aanpak evaluatie steunpakketten;
5. Beleidsreactie op onderzoek Cultuur en corona.

1. Specifieke ondersteuning aan de sector

Tot nu toe heeft de culturele en creatieve sector voor ongeveer € 1,1 miljard (exclusief Tozo) gebruik gemaakt van de generieke maatregelen. De culturele sector kenmerkt zich door een diversiteit aan instellingen, dienstverbanden en culturele uitingen; generieke pakketten waren dan ook niet genoeg om de culturele en creatieve sector overeind te houden. Daarom heeft het kabinet in aanvulling op deze maatregelen ruim € 906 miljoen uitgetrokken om makers, instellingen en ondernemingen in de culturele en creatieve sector te ondersteunen.

In 2020 heeft het kabinet € 300 miljoen voor instellingen⁵ en makers en € 40 miljoen voor het niet-gesubsidieerde deel van de podiumkunsten⁶ beschikbaar gesteld. In mijn brief van 28 augustus jl.⁷ heb ik aangekondigd dat er € 414 miljoen beschikbaar wordt gesteld voor de culturele en creatieve sector in de periode 1 januari-30 juni 2021. Deze brief kondigde aan dat gemeenten en provincies via het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) € 68 miljoen krijgen voor compensatie van de geleden schade in de regionale en lokale culturele infrastructuur in 2020. Dit bedrag komt bovenop de € 60 miljoen die gemeenten in mei 2020 ontvingen. Mijn brief van 10 februari schetst de uitwerking van een derde steunpakket van 24 miljoen voor directe steun aan makers.⁸ Daarnaast stuurde ik op 19 maart samen met de staatssecretaris van EZK uw Kamer de uitwerking van een subsidieregeling voor geannuleerde evenementen, een regeling met een maximum bedrag van € 385 miljoen euro.⁹

³ [Kamerbrief over uitwerking maatregelen 2e specifieke pakket voor culturele en creatieve sector](#) p. 13.

⁴ Verslag van een wetgevingsoverleg, gehouden op 23 november 2020, over begroting OCW, onderdeel cultuur, vastgesteld 11 december 2020.

⁵ [Kamerbrief over de uitwerking van de aanvullende ondersteuning € 300 miljoen culturele en creatieve sector.](#)

⁶ [Kamerbrief regeling voor vrije producenten podiumkunstensector.](#)

⁷ [Kamerbrief over 2e steunpakket culturele en creatieve sector.](#)

⁸ [Kamerbrief Uitwerking extra steun voor de makers in de culturele en creatieve sector vanwege de lockdown.](#)

⁹ [Kamerbrief Tijdelijke regeling subsidie evenementen COVID-19.](#)

Ondersteuning via generieke maatregelen

Naast de specifieke ondersteuning heeft de culturele en creatieve sector in 2020 en 2021 gebruik kunnen maken van generieke maatregelen zoals de NOW, TOZO, TVL en TONK. De brief van 27 mei jl. van de ministers van EZK, FIN en VWS kondigt een verlenging voor het derde kwartaal aan.

- In 2020 hebben 17.700 bedrijven in de culturele en creatieve sector een tegemoetkoming van de vaste lasten via de TOGS aangevraagd voor een bedrag van in totaal € 71 miljoen.¹⁰
- Op grond van de regelingen TVL 1 en TVL Q4 (1 juni tot en met 31 december 2020) is voor € 184 miljoen toegekend aan 5363 bedrijven voor TVL 1 en 4704 bedrijven voor TVL Q4 in 2020.
- In 2021 is op basis van de TVL Q1 2021 (periode januari-mei) aan 5149 bedrijven in de culturele en creatieve sector een bedrag van in totaal € 184 miljoen toegekend.¹¹
- Daarnaast ontvingen ruim 6000 bedrijven in de culturele en creatieve sector een voorschot van 80 procent voor de NOW1 (periode van 6 april tot 5 juni 2020), in totaal een bedrag van € 335 miljoen.¹²
- In totaal hebben bedrijven in de culturele en creatieve sector voor € 351 miljoen een vergoeding van loonkosten aangevraagd voor de tweede helft van 2020. Bij de NOW2 gaat het om 3860 bedrijven, bij de NOW3 om 3350 bedrijven.
- Bijna een kwart van de zelfstandige ondernemers heeft gebruik gemaakt van de TOZO in de maanden maart, april en mei 2020.¹³

Op basis van deze resultaten is mijn beeld dat de generieke maatregelen een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het behoud van instellingen en werkgelegenheid in de culturele en creatieve sector.

2. Vierde steunpakket culturele en creatieve sector

Vanwege de beperkte mogelijkheden om omzet te maken heeft het kabinet besloten om voor het derde kwartaal van 2021 in totaal € 147,25 miljoen vrij te maken voor de culturele en creatieve sector. € 45 miljoen is voor instellingen in de basisinfrastructuur, instellingen die subsidie ontvangen via de Erfgoedwet en instellingen met een meerjarige subsidie van de rijkscultuurfondsen. € 25 miljoen is voor verlenging van de directe steun aan makers. De termijn voor de opengestelde monumentenlening van het Nationaal Restauratiefonds wordt verlengd. Het gaat om een bedrag van € 25,75 miljoen. Voor de regionale en lokale cultuur reserveert het ministerie van BZK € 51,5 miljoen voor gemeenten en provincies. Dit bedrag komt bovenop de € 60 miljoen voor de lokale cultuur en buurt- en dorpshuizen in de eerste helft van 2021. Hieronder volgt de uitwerking van deze maatregelen.

Verlenging steun instellingen basisinfrastructuur, Erfgoedwet en instellingen met een meerjarige subsidie van de rijkscultuurfondsen

Het rijk draagt voor deze groep instellingen een bijzondere verantwoordelijkheid. Net als bij eerdere steunpakketten hecht ik er grote waarde aan dat instellingen de steun gebruiken om personeel in dienst te houden en om opdrachten aan zelfstandigen te geven. Zo blijven kwaliteit en werkgelegenheid op peil en kan de programmering, nu dit weer voorzichtig kan, opgestart worden. Ik stel in totaal € 45 miljoen beschikbaar om instellingen in de basisinfrastructuur 2021-2024 en de Erfgoedwet aanvullend te subsidiëren. Ook instellingen met een meerjarige subsidie van de rijkscultuurfondsen en instellingen met een subsidie uit andere

¹⁰ Opgave RVO augustus 2020.

¹¹ Opgave RVO 25 mei 2020.

¹² [CBS: Gebruik NOW 1.0 in de culturele en creatieve sector](#)

¹³ [CBS: Gebruik van steunmaatregelen corona per 28 februari 2021.](#)

onderdelen van de begroting van het ministerie van OCW ontvangen deze aanvullende subsidie.

Onze referentie
28 299586

Om de administratieve lasten voor de instellingen te beperken, wordt de aanvullende subsidie ambtshalve verleend. Er is geen aanvraagprocedure. De subsidie wordt vastgesteld via de reguliere verantwoordingsprocedure. Het streven is deze aanvullende subsidie in juli 2021 te verstrekken.

De aanvullende subsidie wordt berekend volgens de uitgangspunten van eerdere steunpakketten. Zij wordt als volgt verstrekt:

- De aanvullende subsidie dekt gedeeltelijk de gedeerde eigen inkomsten en vormt een aanvulling op de reguliere subsidie.
- De aanvullende subsidie wordt berekend op basis van ongeveer 7 procent van de eigen inkomsten per jaar, waarbij als grondslag het gemiddelde wordt genomen van de behaalde eigen inkomsten in de jaren 2018 en 2019. Door het karakter van hun BIS-subsidie geldt voor regionale musea dat de ondersteuning bestaat uit 12,5 procent van dit subsidiebedrag.
- De aanvullende subsidie heeft een maximum van twee maal het structurele subsidiebedrag dat de instelling heeft ontvangen in 2019.
- In aanmerking komen instellingen die in 2019 minimaal 15 procent aan eigen inkomsten hadden.
- Instellingen die geen of nauwelijks publieksactiviteiten uitvoeren zijn uitgesloten.
- Ook festivals en biënnales ontvangen op basis van deze rekenregel een aanvullende subsidie.

Binnen dit onderdeel is € 5 miljoen beschikbaar voor een specifieke voorziening bij het Filmfonds. Net als in eerdere steunpakketten zijn deze middelen bedoeld om meerkosten te dekken die ontstaan bij filmen door maatregelen ten gevolge van COVID-19.

Bij mij is bekend dat de nood ook hoog is bij kleinere, vaak regionaal ingebedde festivals. Ik ga ervan uit dat gemeenten en provincies nu zij extra middelen beschikbaar krijgen voor het ondersteunen van de lokale infrastructuur, aandacht voor deze groep hebben.

Verlenging steun opengestelde monumentenlening

De opengestelde monumentenlening (OML) van het Nationaal Restauratiefonds (NRF) wordt in het derde kwartaal verlengd met een bedrag van € 25,75 miljoen. Eigenaren van opengestelde rijksmonumenten die als gevolg van de coronamaatregelen geen of beperkte inkomsten hebben, kunnen met deze gunstige lening van het NRF hun financiële positie op orde krijgen en investeren in de toekomst. Dit is voor de instandhouding van monumenten van belang. Het NRF laat weten dat er nog steeds nieuwe aanvragen worden ingediend en er veel behoefte is vanuit het veld. De OML heeft de afgelopen periode diverse monumenten ondersteund, zoals Kasteel Doornenburg in de Betuwe en het Olympisch Stadion in Amsterdam.¹⁴

Steun aan makers

De culturele en creatieve sector kent een hoog aantal zzp'ers. De coronacrisis raakt hen hard. Dat blijkt onder meer uit cijfers van het CBS.¹⁵ Van het totaal aantal zzp'ers werkzaam in de culturele en creatieve sector heeft 65,5 procent minder omzet vergeleken met het tweede kwartaal van 2019. Ter vergelijking: voor alle zzp'ers in Nederland gaat het om 57,2 procent. De gemiddelde

¹⁴ Zie [kasteel Doornenburg in coronatijd - YouTube](#) en <https://youtu.be/jO6TiDkEDEC>

¹⁵ [CBS: Kwartaalopgaven omzetbelasting over 2020 \(maart 2021\)](#)

omzetsdaling voor alle Nederlandse zzp'ers komt uit op 42,7 procent. Voor zzp'ers in de culturele en creatieve sector ligt dit percentage hoger: 50,3 procent. In een specifieke deelsector als kunsten ligt dit percentage met 54,7 procent nog hoger.

Onze referentie
28 299586

Vanuit het vierde steunpakket stel ik daarom € 25 miljoen beschikbaar om culturele professionals te ondersteunen. Dit bedrag verdeel ik als volgt:

- € 16,25 miljoen via de zes rijkscultuurfondsen. De fondsen kunnen zo regelingen met directe steun voor makers voortzetten. Het gaat om regelingen voor werkbudgetten, (jonge) makers en experiment.
- € 3 miljoen voor leenfaciliteiten bij Cultuur + Ondernemen, als ophoging en verlenging van de € 45,3 miljoen die eerder beschikbaar is gesteld via de Cultuur Opstart Lening en de Cultuur Vermogen Lening. De vraag naar deze leningen groeit nu de sector weer open gaat.
- € 3,5 miljoen aanvullende steun voor het Kickstart Cultuurfonds als ophoging en verlenging van de € 10 miljoen die eerder beschikbaar kwam. Het Kickstart Cultuurfonds is een privaat initiatief van de BankGiro Loterij, het VSBfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds en de VandenEnde Foundation. Het fonds heeft tot doel om de culturele sector bij te staan bij veranderingen als gevolg van de coronamaatregelen.
- € 2,25 miljoen om tegemoet te komen aan de hoge vraag naar ebooks.¹⁶ Schrijvers ontvangen een vergoeding per ebook. Daarnaast ondersteunt de online bibliotheek het Leesoffensief en houdt het de leesvaardigheid op peil.

3. Voorlopige resultaten eerste steunpakket cultuur (€ 300 miljoen)

Het eerste specifieke steunpakket van 300 miljoen is op 27 mei 2020 aan uw Kamer gepresenteerd. Doel van dit steunpakket was om instellingen, ondernemingen en makers in de culturele en creatieve sector te ondersteunen en zo culturele organisaties overeind te houden en banen te behouden.

Steun aan rijksgesubsidieerde instellingen

Op basis van de jaarverantwoordingen van instellingen gefinancierd via de basisinfrastructuur en de Erfgoedwet en instellingen met een meerjarige subsidie van de zes rijkscultuurfondsen volgt hieronder een voorlopig beeld resultaten van dit eerste steunpakket voor verschillende ontvangers.¹⁷ Het gaat om een momentopname van de financiële situatie van instellingen op 31 december 2020. De meeste instellingen zijn in het eerste halfjaar van 2021 gesloten geweest en hebben ook in deze periode inkomstenverlies.

Vanuit het eerste steunpakket is ruim € 150 miljoen steun verleend aan 77 instellingen met een meerjarige subsidie vanuit OCW via de basisinfrastructuur of de Erfgoedwet, en 220 instellingen gefinancierd via de rijkscultuurfondsen. De 77 instellingen met een rechtstreekse subsidie van OCW ontvingen in 2020 € 106 miljoen aanvullende steun. Het voorlopige beeld van instellingen die via de basisinfrastructuur of Erfgoedwet subsidie ontvingen (86) is als volgt:

- Eigen inkomsten: de eigen inkomsten zijn gedaald van € 330 miljoen in 2019 naar € 150 miljoen in 2020. Dit is een daling van circa 55 procent ten opzichte van 2019. De eigen inkomsten zijn inkomsten uit bijvoorbeeld kaartverkoop, sponsoring en private bijdragen en (buitenlandse) tournees.
- Aanvullende steun: de aanvullende steun vormt 15 procent van de baten in 2020 en ondervangt 63 procent van de daling in eigen inkomsten. Als deze

¹⁶ Door de coronasluiting van de fysieke bibliotheken is het gebruik van de online bibliotheek sterk gegroeid. De reguliere groei was gemiddeld 10% per jaar. In 2021 wordt dit 50%. Het gebruik van de online bibliotheek onder de jeugd is met 100% gegroeid.

¹⁷ Deze analyses zijn gebaseerd op voorlopige cijfers die instellingen aan OCW hebben aangeleverd. Deze kunnen nog wijzigen.

- steun niet was verleend, hadden de instellingen het jaar afgerond met een negatief saldo van circa € 56 miljoen.
- Lasten: de totale lasten zijn met 18 procent gedaald. De activiteitenlasten zijn gedaald met 27 procent. Bij musea gaat het bijvoorbeeld om 72 procent minder aankopen ten opzichte van een jaar eerder; een besparing van € 17 miljoen. De beheerlasten zoals huisvesting en kantoorkosten zijn gedaald met circa 10 procent.
 - Financiële positie: op basis van cijfers over liquiditeit, solvabiliteit en weerstandsvermogen is het beeld dat de instellingen, op een enkele uitzondering na, financieel solide zijn.

Samenvattend luidt de voorlopige conclusie dat de aanvullende steun bij deze instellingen een negatief exploitatieresultaat heeft voorkomen. Zowel de extra steun als de besparingen hebben ervoor gezorgd dat ondanks het verlies aan inkomsten, de positie financieel solide is. Een deel van de aanvullende steun hebben instellingen in 2020 gereserveerd voor uitgaven in 2021 doordat zij door beperkende maatregelen minder activiteiten hebben kunnen uitvoeren, met minder kosten als gevolg. Met deze voorlopige resultaten lijken de overkoepelende doelstellingen van dit deel van het eerste steunpakket - culturele organisaties door steun overeind houden en banen behouden - bereikt.

Meerjarig gesubsidieerde instellingen door de rijkscultuurfondsen

In totaal hebben de cultuurfondsen aan 220 festivals, gezelschappen en presentatie-instellingen, instellingen voor educatie of talentontwikkeling en ontwerp extra ondersteuning geboden. De verantwoordingen van de instellingen zijn nog niet allemaal binnen. Daarom is er nu nog geen cijfermatige analyse van hun financiële situatie mogelijk. Op basis van monitoring, voorlopige analyses en signalen die de fondsen krijgen, is ook hier de voorlopige conclusie dat de aanvullende steun eraan heeft bijgedragen dat het merendeel van deze instellingen een goede financiële positie heeft behouden.

Regelingen voor makers via de cultuurfondsen van het rijk

In 2020 heb ik € 11,8 miljoen beschikbaar gesteld om bestaande regelingen van de cultuurfondsen voor makers uit te breiden. De zes fondsen hebben binnen hun bestaande budgetten nog eens ruim € 15 miljoen vrijgemaakt voor dit doel. Deze extra ondersteuning richt zich op projecten, werk en opdrachten voor makers. De regelingen sluiten aan op de behoeften in de sector. Een voorbeeld van een regeling waar grote vraag naar was, is de Balkonscenesregeling van het Fonds Podiumkunsten. Deze regeling maakte op kleine schaal ontmoetingen tussen publiek en podiumkunstenaars, passend binnen de coronabeperkingen, mogelijk.

Lokale culturele infrastructuur

In het eerste steunpakket is via de cultuurfondsen € 48,5 miljoen beschikbaar gesteld aan gemeenten en provincies om regionale musea, (pop)podia en filmtheaters te steunen. Deze ondersteuning was bedoeld voor instellingen met een regionale functie waarbij ook sprake is van landelijk belang. Doel van de bijdrage was een tegemoetkoming in gederfde inkomsten, ook vanuit gemeenten en provincies. Het Rijk matchte uit dit bedrag de bijdragen van lokale overheden met eenzelfde bedrag.

Hieronder volgt een overzicht van het aantal toekenningen per fonds.

- Het Filmfonds ontving van 26 filmtheaters een aanvraag. De regeling werd ruim overvraagd. Om alle 26 aanvragen te kunnen honoreren, bracht het Filmfonds een extra bedrag van € 1.166.000 in. In totaal is ruim € 4,6 miljoen toegekend aan filmtheaters.
- Het Mondriaan Fonds heeft aan 28 musea met meer dan 100.000 betalende bezoekers in 2017 en 2018, een compensatie toegekend voor inkomstenderving als gevolg van Covid-19 maatregelen. Daarnaast ontvingen

128 musea met gemiddeld meer dan 7500 betalende bezoekers in 2017 en 2018 een compensatie gerelateerd aan de omvang van de gedeerde inkomsten.

Onze referentie
28 299586

- Het Fonds Podiumkunsten heeft aan 96 grote schouwburgen, concertzalen en poppodia een aanvullende subsidie verleend. Het maximale bedrag van € 29 miljoen euro is niet volledig benut. Dit komt doordat er minder aangevraagd is en een aantal aanvragen niet aan de voorwaarden voldeed. Het resterende budget is toegevoegd aan de Podiumstartregeling, die middelgrote en kleine podia ondersteunt in hun programmering.

4. Evaluatie specifieke steunmaatregelen cultuur

Het is nu nog te vroeg voor een evaluatie van alle verschillende specifieke steunpakketten voor de culturele en creatieve sector. Een deel van de beperkende maatregelen is nog van kracht en het vierde steunpakket moet nog starten. Het uiteindelijke doel is om een overkoepelende evaluatie van de steunmaatregelen voor cultuur na afloop van de coronacrisis uit te voeren. De uitgangspunten daarvoor zijn als volgt:

- De evaluatie wordt uitgevoerd door een onafhankelijk onderzoeksbureau.
- Reikwijdte: het gaat om de volgende te evalueren specifieke maatregelen:
 - o Het eerste steunpakket van € 300 miljoen (maart-december 2020).
 - o Couplancemaatregelen van OCW en de cultuurfondsen (2020 en 2021).
 - o Het tweede steunpakket van € 414 miljoen (januari tot en met juni 2021).
 - o Het derde pakket van € 15 + € 9 miljoen (januari tot en met juni 2021).
 - o Het vierde pakket van € 70 miljoen en verlenging van de Openmonumentenlening van € 25,75 miljoen (juli tot en met september 2021).
- Instellingen en ondernemers in de culturele en creatieve sector hebben vaak ook gebruik kunnen maken van de generieke steunmaatregelen. De werking van de specifieke maatregelen voor cultuur moet in relatie worden gezien tot de werking van de generieke maatregelen. Uw Kamer is eerder geïnformeerd over de aanpak van de evaluatie van de generieke steunmaatregelen.¹⁸ De evaluatie van de specifieke steunmaatregelen sluit waar mogelijk aan bij deze evaluatie.
- Onderzoeksvragen: naast een evaluatie gericht op het hoofddoel van de steun - het zoveel mogelijk overeind houden van instellingen, makers en werkgelegenheid - zijn de volgende aanvullende vragen relevant:
 - o In hoeverre is de steun bij individuele makers en creatieven terecht gekomen?
 - o Wat hebben instellingen gedaan om (digitale) alternatieven te ontwikkelen voor voorstellingen, tentoonstellingen en producties?
 - o Wat hebben culturele en creatieve sectoren gedaan om hun publiek te blijven bereiken?
 - o Welke lessen zijn er uit het gebruik van de steunmaatregelen te trekken voor situaties waarin overheden snel steun moeten bieden?
 - o Hoe is in deze periode de samenwerking geweest tussen ministerie en culturele en creatieve sectoren en binnen culturele en creatieve sectoren onderling?
- Om de ontwikkelingen goed te volgen en te zijner tijd een evaluatie te maken blijft monitoring van groot belang. De monitoring van het gebruik van de steunpakketten vindt plaats door meerdere partijen:
 - o Uitvoerders van de regelingen, waaronder OCW en de rijkscultuurfondsen.
 - o Inventarisatie van de effecten van corona en de werking van de steunmaatregelen, via het onderzoek van de Boekmanstichting c.s.

¹⁸ [Kamerbrief over de aanpak van de evaluatie van de economische steunpakketten](#)

- Het LKCA monitort de ontwikkelingen in de sectoren cultuureducatie en amateurkunst.
 - Ook zijn er door brancheorganisaties en vakverenigingen tal van inventarisaties gedaan.
 - De Monitor Creatieve Industrie, waarvan eind 2021 een nieuwe editie verschijnt, besteedt aandacht aan de effecten van corona.
 - Het CBS rapporteert over het gebruik van de generieke maatregelen, uitgaven van gemeenten en provincies, en maakt op mijn verzoek specifieke rapportages over de culturele en creatieve sector.¹⁹
- Het streven is de evaluatie zoveel mogelijk uit te voeren aan de hand van beschikbaar statistisch materiaal, om onnodige administratieve lasten voor de sector te voorkomen.
 - Planning: de evaluatie zal plaats kunnen vinden na afloop van de coronacrisis. In de algemene planning wordt daarbij uitgegaan van medio 2022. Ook de meeste evaluaties van de generieke maatregelen zijn in 2022 en 2023 gepland. Tegelijkertijd is het voor tussentijdse besluitvorming nodig gebruik te maken van beschikbare gegevens, zoals gebeurd is in deze brief.

5. Onderzoek *Cultuur en corona*

Het onderzoek *Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund. Effecten van de coronacrisis in de culturele sector* is op 27 mei verschenen. De Boekmanstichting en de onderzoeksbureaus Significant APE en SiRM hebben dit onderzoek uitgevoerd. Het doel van dit onderzoek is beter inzicht te krijgen in de gevolgen van de coronamaatregelen voor de culturele en creatieve sector in 2020. Het onderzoek was een initiatief van de Boekmanstichting, mede op verzoek van en in afstemming met de Taskforce culturele en creatieve sector. Het onderzoek is uitgevoerd met steun van het ministerie van OCW.

Mede om praktische redenen kon niet de gehele culturele en creatieve sector onderzocht worden. Onderdelen van het onderzoek waren: meerjarig gesubsidieerde instellingen voor dans, theater, muziektheater en muziek (ensembles, koren, orkesten), presentatie-instellingen en medialabs, poppodia en de vrije producenten. Daarbij is steeds een vergelijking gemaakt tussen de laatste drie kwartalen van 2020 en de laatste drie kwartalen van 2019. De Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties en de Museumvereniging waren gevraagd mee te doen. Zij hebben niet of te laat medewerking aan dit onderzoek verleend, waardoor de schouwburgen, concertzalen en musea niet in het onderzoek konden worden meegenomen.

Het onderzoek leidt tot de volgende resultaten en inzichten:

- De eigen inkomsten van de onderzochte culturele instellingen liepen gemiddeld terug met 85 procent, variërend van 94 procent bij de vrije producenten tot 47 procent bij de presentatie-instellingen.
- De omzet liep gemiddeld terug met 25 procent, variërend van 80 procent bij de vrije producenten, 48 procent bij de poppodia tot 7 procent bij theaters.
- De totale lasten liepen terug met gemiddeld 30 procent, variërend van 72 procent bij de vrije producenten, 31 procent bij de poppodia tot 4 procent bij de presentatie-instellingen.
- De totale personele lasten liepen terug met gemiddeld 20 procent. De gemiddelde terugloop van lasten ten behoeve van vast personeel liep terug met 3 procent, terwijl de terugloop van de inhuur van zzp'ers 55 procent was. Ook hier is een grote variatie zichtbaar:

¹⁹ Ook heeft het CBS op mijn verzoek analyses gemaakt van de aangiften omzetbelasting van zelfstandigen werkzaam in de culturele en creatieve sector. Zie: www.cbs.nl

- vrije producenten: terugloop personeel totaal 74 procent, terugloop personeel loondienst 43 procent, zzp'ers 97 procent.
 - poppodia: terugloop personeel totaal 25 procent, terugloop personeel loondienst 1 procent, terugloop zzp'ers 80 procent.
 - muziek: terugloop personeel totaal 10 procent, terugloop personeel loondienst 3 procent, terugloop zzp'ers 36 procent.
- Daarbij is het belangrijk te bedenken dat de sectoren in zeer wisselende mate gebruik maken van zzp'ers.
- Het voorlopig resultaat vóór en na specifieke en generieke coronasteun geeft een beeld van de effectiviteit van die coronasteun. Het gemiddelde resultaat vóór steun was € 67 miljoen negatief, na coronasteun € 19 miljoen negatief. Daarbij is sprake van een groot verschil tussen structureel gesubsidieerde instellingen die dankzij de steun gemiddeld eindigen met een positief resultaat en sectoren die meer van de markt afhankelijk zijn (zoals poppodia en vrije producenten). Deze laatste sector eindigt ondanks de steun gemiddeld nog steeds met een negatief resultaat.
 - Tenslotte wordt duidelijk dat de generieke maatregelen (met name de NOW) vooral van betekenis waren voor de poppodia en de vrije producenten, en structureel gesubsidieerde instellingen hiervan door de aanvullende subsidies geen gebruik hebben gemaakt.

Het onderzoek heeft belangrijke inzichten opgeleverd over de effecten van corona en over de werking van de specifieke en generieke steunmaatregelen in de verschillende delen van de culturele en creatieve sector. De resultaten en inzichten vormen voor mij een belangrijke bron bij mijn afwegingen voor het vierde steunpakket.

De uitkomsten van dit onderzoek laten zien dat met name de structureel gesubsidieerde instellingen in voldoende mate gesteund zijn met de specifieke maatregelen voor cultuur. De analyse van de instellingen in de basisinfrastructuur bevestigen dit beeld. Een andere conclusie is dat naarmate instellingen sterker afhankelijk zijn van de markt, zij meer gebruik hebben gemaakt van generieke maatregelen. Verder blijkt dat instellingen gedeeltelijk in staat zijn gebleken om zelfstandigen door te betalen. Dit is minder het geval naarmate instellingen meer van de markt afhankelijk zijn. Bij bezuinigingen hebben instellingen vaker gekeken naar de flexibele schil van zelfstandigen dan naar het vaste personeel. Dat wil niet zeggen dat instellingen niet geprobeerd hebben hun zzp'ers te blijven betalen waar dat mogelijk was, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de brede toepassing van de richtlijn compensatie zzp'ers van de NAPK.²⁰ Maar ook deze richtlijn heeft niet kunnen voorkomen dat de meerjarig gesubsidieerde podiumkunstinstanties hun betalingen aan zzp'ers in de laatste drie kwartalen van 2020 hebben verlaagd met 21 tot 58 procent.²¹

In combinatie met de resultaten van de gegevens van instellingen in de basisinfrastructuur, de Erfgoedwet en de voorlopige resultaten die ik hierboven heb geschetst, heb ik besloten om in het komende pakket aandacht te laten blijven uitgaan naar de positie van zelfstandigen door directe steun aan makers te bieden. Ik heb hierover steeds constructief kunnen samenwerken met de Taskforce culturele en creatieve sector.

Tot slot

Met deze brief heb ik mijn toezeggingen uit november-december 2020 voldaan. Uit de gegevens van het eerste steunpakket blijkt dat deze steun de instellingen

²⁰ Blueyard, Analyse coronasteun NAPK-leden 2019-2020, mei 2021.

²¹ Boekmanstichting, Significant APE en SiRM Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund, pagina 5.

Onze referentie
28 299586

gefinancierd via basisinfrastructuur, de Erfgoedwet en de rijkscultuurfondsen in staat heeft gesteld een moeilijke periode door te komen. Zo is een landelijk gespreid en kwalitatief hoogwaardig aanbod in stand gehouden en werkgelegenheid behouden. Daarbij hebben verschillende maatregelen, vooral van de rijkscultuurfondsen, extra steun aan individuele makers en zelfstandigen geboden. Het rijk heeft de culturele en creatieve sector gesteund om na de pandemie zijn betekenisvolle rol in onze maatschappij te kunnen blijven vervullen en publiek te blijven bereiken.

Daarnaast heb ik met deze brief duidelijkheid gegeven over de steun voor culturele en creatieve sector voor het derde kwartaal van 2021. Het kabinet hecht aan de grote waarde van de creatieve en culturele sector en heeft daarom besloten tot verlenging van steun. Dat gebeurt in een periode waarin de deuren van musea, schouwburgen en bioscopen steeds verder open gaan en er gelukkig weer meer mogelijkheden zijn om cultuur te beoefenen en te bezoeken. Nu een steeds groter gedeelte van de bevolking is gevaccineerd kunnen we ons weer gaan verheugen op alle schoonheid en verwondering die onze creatieve en culturele sector te bieden heeft.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Ingrid van Engelshoven

Bijlage:

1. Onderzoek Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund. Effecten van de coronacrisis in de culturele sector.